

Tredje Afsnit.

Patronatsforholdet til Frue Kirke.

En Del Brændehandlere androg i Begyndelsen af 1865 om, at en efter Indenrigsministeriets Foranledning fra Generaltolddirektoratet kort Tid i Forvejen udgaaet Ordre, hvorefter den befalede Afgift af Brænde, som indføres søværts til Kjøbenhavn*), ogsaa skal opkræves af Brænde, der losses paa Stadens Grund, men uden for Toldbodbommen, maatte foranlediges tilbagebetalt. Efter Foranledning af Kjøbenhavns Magistrat udtalte Konsistorium og det rets- og statsvidenskabelige Fakultet sig om Sagen af Hensyn til den Interesse, Universitetet havde i Besvarelsen af dette Spørgsmaal. Da det af Fakultetets Betænkning fremgik, at Spørgsmaalet om Berettigelsen til at kræve den omhandlede Afgift af Brænde, der udlosses paa Stadens udenbys Grund, var meget tvivlsomt, fandt Konsistorium, at der var al Grund til ikke at give Slip paa den omhandlede Indtægt uden først at forsøge en Proces herom, og meddelte Magistraten dette ved Skrivelse af 15. Decbr. 1865. Der blev derefter i Februar 1866 anlagt Sag mod Magistraten og Konsistorium som Patron for Frue Kirke af Brændehandler C. Hansen, idet denne formente, at der med Urette var afkrævet ham 328 Rd. 3 Mk. i Brændeafgift i Henhold til Reskr. 9. Juni 1819 § 2 af det af ham ved Kalkbrænderierne paa Kastelsvejen udskibede Brænde.

Spørgsmaalet om, i hvilket Forhold en eventuel Tilbagebetaling skulde falde Kirken til Last, holdtes uden for Sagen, idet Konsistorium og Magistraten vare enige i den Forudsætning, at der efter den ved Reskr. 2. Decbr. 1840 og 24. Aug. 1846 truffene Ordning af Retsforholdet mellem Frue Kirke og Kommunen med Hensyn til Brændeafgiften**) ordentligvis ikke kunde være Tale om nogen Tilbagebetaling for Kirkens Vedkommende, med mindre Brændeafgiftens hele Beløb i et Finantsaar maatte overstige 12000 Rd. Da Kirkens extraordinære Bygningsfond i saa Fald oppebar Halvdelen af Overskuddet, var det en Selvfølge, at Kirken i Tilfælde af Tilbagebetalinger maatte deltage i disse halvt med Kommunen for bemeldte Halvdel. Kun i det næppe let mødende Tilfælde, at Brændeafgiftens hele Beløb i et Finantsaar ved Tilbagebetalinger skulde blive bragt ned under 4000 Rd.,

*) Lindes Medd. 1857—63 S. 735.

**) Lindes Medd. 1849—56 S. 1091—93.

vilde Kirken komme til at tilbagegive noget af de 2000 Rd., som dens extraordinære Bygningsfond forlods udtog af Brændeafgiftens halve Beløb.

Ved den af Landsover- samt Hof- og Stadsretten under 14. Jan. 1867 afsagte Dom*) tabte Magistraten og Konsistorium Sagen og dømtes til „En for Begge og Begge for En til Citanten, Brændehandler C. Hansen at tilbagebetale de paastævnte 328 Rd. 3 Mk. med Renter deraf 5 pCt. aarlig fra den 29. Jan. 1866 indtil Betaling sker.“ Sagen blev derefter appelleret til Højesteret, men ved dennes Dom af 20. Jan. 1869**) blev Landsover- samt Hof- og Stadsrettens Dom stadfæstet. Som Følge heraf blev samtlige Beløb, der vare erlagte i Afgift af Brænde, som var losset paa Statens Grund uden for Toldbodbommen i Tidsrummet fra den 1. Decbr. 1864 og indtil Afgjørelsen var sket, tilbagebetalt efter Opgjørelse mellem Kommunen og Kirken. Ved Skrivelse af 2. Febr. 1869 har Generaldirektoratet for Skattevæsenet tilkjendegivet Overtoldinspektoret for Kjøbenhavn, at Brændeafgiften herefter ikke bliver at opkræve af Brænde, som losses paa Stadens Grund uden for Toldbodbommen, uanset, at Klareringen i øvrigt sker ved Toldboden.

Kort Tid efter blev der af en Del Brændehandlere og Skippere af Kjøbenhavn indgivet et Andragende om, at den ved Reskr. 9. Juni 1819 indførte Brændeafgift, som endnu opkrævedes af Brænde, der søværts indførtes til Kjøbenhavn, naar dette blev losset inden for Toldbodbommen, maatte blive ophævet. Efter at der i denne Anledning havde været indledet Brevvexling mellem Kjøbenhavns Magistrat, Konsistorium, Indenrigsministeriet og Kirke- og Undervisningsministeriet, blev det efter Forslag fra de tvende først nævnte Autoriteter ved kgl. Resol. af 20. Novbr. 1869 resolveret, at den nævnte Afgift maatte bortfalde fra 1. Jan. 1870 at regne.

Endelig kan det mærkes, at der af Brændehandler R. Johansen, der i Henhold til den oven nævnte Højesteretsdom af 20. Jan. 1869 havde erholdt tilbagebetalt den ham afkrævede Afgift af Brænde, der af ham var losset uden for Toldbodbommen, i Sommeren 1872 blev anlagt Sag mod Konsistorium og Kjøbenhavns Magistrat til Betaling dels af Renter af det ham udbetalte Beløb, dels af nogle Erstatningsfordringer, han mente at have mod de nævnte Autoriteter. Disse blev imidlertid saa vel ved Landsover- samt Hof- og Stadsrettens Dom †) som ved Højesterets Dom ††) frikendte.

— Til Opførelse af et Ligkapel paa Hvidovre Kirkegaard androg Sogneraadet i Decbr. 1872 paa, at Universitetet som Kirkeejer vilde yde et Bidrag, der udgjorde omtrent Halvdelen af Udgiften, der var anslaaet til 1889 Rd. 5 Mk. Frue Kirkes akademiske Værge, Professor Clausen, bemærkede i denne Anledning ved under 11. Jan. 1873 at tilstille Konsistorium Andragendet, at et Bidrag med den angivne Bestemmelse i Henhold til den hidtil fulgte Praxis vilde blive at yde under Form af et Laan fra Frue Kirke, og henviste i saa Henseende til, at der i Henhold til Ministeriets Skrivelser af 2den Juni og 7. Decbr. 1854 til Udvidelse af Kirkegaarden i Hvidovre og til Indhegning af samme med en Ringmur var bevilget et rentefrit Laan af 2017 Rd., at afdrage af Kirkens eventuelle Overskud†††).

*) Ugeskr. f. Retsv. 1867 S. 106.

**) Ugeskr. f. Retsv. 1869 S. 170 og Højesteretst. 1868—69 S. 550.

†) Ugeskr. f. Retsv. 1873 S. 1095—96.

††) Ugeskr. f. Retsv. 1876 S. 294 ff. og Højesteretst. 1875—76 S. 482.

†††) Lindes Medd. 1849—56 S. 1086.

Dette Laan var efterhaanden afbetalt paa et Restbeløb nær af 170 Rd., som formentlig vilde kunne udbetales af Regnskabsaarets Overskud. Hvidovre Kirkes økonomiske Tilstand var derefter en saadan, at der kun vilde blive Tale om et Laan mod Forrentning.

Over dette Andragende begjærede Konsistorium en Erklæring fra Universitetets Kvæstor, og modtog denne under 29. Jan. 1873. Kvæstor bemærkede heri, at Opførelsen af Ligkapeller ikke paahvilede Kirkerne, hvorfor de ogsaa kun yderst sjældent fandtes ved Landsbykirkerne, og vistnok intetsteds af den Størrelse, at de tillige kunde rumme Følget og være indrettede paa, at Ligtalen holdtes der. Et nogle Aar tilbage indgivet Andragende om, at Domænerne som da værende Ejer af Frederiksberg Kirke vilde bekoste en saadan Bygning, blev derfor ogsaa afslaaet. Derimod var der i Kjøbenhavns nærmeste Omegn Tid efter anden opført enkelte mindre saa kaldte Kapeller; men disse vare kun bestemte til, at de af Sognets Beboere, som ikke i Hjemmet havde Plads til deres Døde, ligesom ogsaa Ligene af Selvmordere og af fremmede Forulykkede kunde hensættes der, indtil Begravelsen foregik. En saadan mindre Bygning, som vel kunde opføres for omtrent Halvdelen af den til det her omhandlede store Kapel paaregnede Udgift, syntes ogsaa at være tilstrækkelig til Øjemedet, naar Kirken, saaledes som i Hvidovre, laa lige op til Lighuset. Var der derfor Spørgsmaal om at bygge et saadant, burde Kirken formentlig i ethvert Tilfælde yde et Bidrag, fordi et virkeligt Savn derved blev afhjulpet, nemlig med Hensyn til den stadig tiltagende Folkemængde i Valdby. Skulde imidlertid Sogneraadet, uanset den langt større Udgift, som Sognet vilde komme til at udrede, fremdeles ønske at faa Kappellet efter den forelagte Tegning, burde Opførelsen i alt Fald udsættes, indtil Murstenene atter kunde kjøbes til almindelig Pris, hvorved kunde spares c. 150 Rd. Udgiften vilde da bringes ned til 1739 Rd. 5 Mk., eller med et rundt Tal 1750 Rd. Hvad Tilskuddet angik, udtalte han, at det højeste Bidrag, Hvidovre Kirke kunde paatage sig at yde, maatte, ligesom Universitetets Bidrag til Opførelsen af den nye Kirke i Sundbyerne paa Amager, være $\frac{1}{3}$ af Udgiften, hvad enten man nu valgte et almindeligt Lighus eller det paatænkte større Kapel, og Tilsagn om et saadant Beløb kunde endda kun gives under Betingelse af, at Ministeriet meddelte Samtykke til, at de hertil fornødne Midler tilvejebragtes ved et 4 % Rente bærende Laan af Frue Kirke, med aarlig Afbetaling af Kirkens eventuelle Overskud. Sognet maatte derhos selv bekoste Bygningens fremtidige Vedligeholdelse, saa at ingen Byrde i denne Henseende kom til at paahvile Kirken. Der- som Sogneraadet ønskede Bygningen opført paa Kirkegaarden, maatte der af denne afgives den fornødne Byggeplads, der vilde udgjøre c. 130 □ Al., naar et større Kapel skulde opføres. Skulde Sogneraadet derimod ønske, at Bygningen til større Bekvemmelighed ved Begravelserne kom til at ligge paa en eller anden Plads, som umiddelbart grænsede op til Kirkegaarden, gjorde han opmærksom paa, at den hertil fornødne Jord i Henhold til Frd. 23. Apr. 1845 næppe kunde exproprieres, men maatte søges erhvervet ved privat Overenskomst og med Samtykke af mulige Prioritetshavere.

Denne Erklæring tilstillede Konsistorium Hvidovre Sogneraad med Skrivelse af 17. Febr. Konsistorium bemærkede, at det vel ikke vilde være utilbøjeligt til at gaa ind paa, at Kirken ydede et Bidrag til det omspurgte Øjemed, under Forudsætning af, at Ministeriet meddelte Samtykke til, at Midlerne hertil tilvejebragtes

ved et Laan af Frue Kirke, og at Sognet selv bekostede Bygningens fremtidige Vedligeholdelse; men det fastholdt med Kvæstor, at det højeste Bidrag, Kirken kunde paatage sig at yde, vilde være en Tredjedel af Udgiften. Konsistorium henstillede derhos, om ikke et saadant mindre Kapel eller Lighus, som af Kvæstor omtalt, maatte være tilstrækkeligt til Ojemedet og begjærede endelig Sogneraadets Erklæring angaaende Spørgsmaalet om Byggepladsen. Under 31. Juli meddelte Sogneraadet derefter, at det vedblivende indtrængende maatte ønske, at der paa Kirkegaarden opførtes et Kapel, som det foreslaaede, og at det, selv om der af Kirkens Midler kun kunde ydes et Tilskud af 580—600 Rd., under Forudsætning af, at dette ikke oversteg Tredjedelen af Sognets Totaludgift ved Kapellets Opførelse efter det fremlagte Overslag, var villigt til at tilskyde det Beløb, der i øvrigt behøvedes, samt at det var en Selvfølge, at de Bestemmelser, der i Kvæstors Skrivelse nævntes med Hensyn til Grunden, i et og alt vilde blive fulgte, ligesom at Sognet alene overtog den fremtidige Vedligeholdelse. Det androg derfor paa at erholde Tilsagn om et Bidrag af indtil 600 Rd.

Efter at Konsistorium i Overensstemmelse hermed ved Skrivelse af 8. Sept. havde gjort Indstilling til Ministeriet, meddelte dette under 25. Oktbr. 1873 sit Samtykke til, at Hvidovre Kirke til Opførelsen af et Ligkapel paa Hvidovre Kirkegaard tilskjød et Bidrag af indtil $\frac{1}{3}$ af Udgifterne, dog ej over 600 Rd., og at de dertil fornødne Midler tilvejebragtes ved et 4 % Rente bærende Laan af Frue Kirke, mod aarlig Afbetaling af Kirkens eventuelle Overskud, alt under den Betingelse, at Sognet selv bekostede Bygningens fremtidige Vedligeholdelse, saa at ingen Byrder i denne Henseende kom til at paahvile Kirken.

I Sommeren 1875 fuldførtes Ligkapellet, og efter at Regnskabet over Udgifterne i denne Anledning var afsluttet, viste Totalbeløbet sig at udgjøre 3030 Kr. 60 Ø. *). Tredjedelen heraf 1010 Kr. 20 Ø. blev da paa den oven angivne Maade udredet af Frue Kirke som Laan.

— Da den saakaldte „Søndagsklokke“ i Frue Taarn havde lidt ved Ringningen, saa at der endog var gaaet Hul i den oppe ved Kneblen, og der kunde være Fare ved at benytte den længere, blev der, efter Indstilling fra Kirkeinspektionen, afsluttet Kontrakt med Jernstøber Anker Heegaard om en Omstøbning af Klokken. I Følge denne Kontrakt skulde Klokken faa omtrent samme Vægt som den gamle, der ansloges til at veje c. 5000 Pd.; Betalingen for Nedtagelsen, Omstøbningen og Ophængningen, og alle dermed forbundne Udgifter, saasom til Arbejdere, Transport, Vejning m. v. fastsattes til 3500 Kr., dog saaledes, at der tillagdes denne Sum 1 Kr. 50 Ø. for hvert Pund den nye Klokke mulig maatte blive vægtigere end den gamle, og omvendt fradroges 91 Ø. pr. Pund, saafremt den blev lettere. Foruden denne Sum skulde der betales 400 Kr. for en Patent-Jærnaxel, med fuldstændigt Tilbehør, hvori den nye Klokke skulde ophænges. Endelig skulde den have nøjagtig den Tone, som Kirkens Organist, Prof. Hartmann, bestemte, og forsynes med følgende Inskription:

Laudo Deum, plebem voco, congreo clerum

og paa den anden Side: Støbt 1875. Bygningsinspektøren, Etatsraad Hansen, samt Docent ved den polytekniske Lærestanstalt Borch anmodedes om i Forening med Prof. Hartmann at føre Tilsyn med Støbningen og bedømme dennes Udfald.

*) At Totalbeløbet blev en Del ringere end Overslagssummen, laa i, at Sognets Beboere selv havde præsteret en stor Del Kjørsel, navnlig af Mursten.

— Efter Indstilling fra Kirkeinspektionen og i Henhold til en af Kvæstor derom afgivet Erklæring har Konsistorium ved Skrivelse af 13. Decbr. 1875 bifaldet, at de Frue Kirke og Stiftsprovsten tilkommende aarlige Jordskyldspenget ved Indbetaling til Kvæsturen maa afløses med det 25dobbelte Beløb af hver Afgift, naar ingen Restance af Jordskyldspenget paahviler Ejendommene paa den Tid, Afløsningen finder Sted, og saaledes, at de indkommende Afløsningssummer efter de sædvanlige Regler frugtbargjøres til Fordel for Kirken eller Stiftsprovstiet, til hvilken Hensigt de for Kirkens Vedkommende opføres paa denne Konto i Legat-hovedbogen, og Renten udbetales til den akademiske Værge i Forbindelse med Kirkens øvrige Renter, og, for saa vidt Stiftsprovstiet angaar, paa en særskilt Konto i bemeldte Hovedbog, for at Renten kan blive Stiftsprovsten udbetalt. For Frue Kirkes Vedkommende er derefter denne Afløsning iværksat for 4 Grundejeres Vedkommende.

— Efter Indstilling fra Kirkeinspektionen, anbefalet af Konsistorium, har Ministeriet under 2. Decbr. 1875 bifaldet, at Betalingen til to Drengene for Om-bæring af Tavlerne til Fredags- og Helligdagstjenesterne samt Besørgelsen af Psalmederene forhøjes fra 48 Kr. til 96 Kr. aarlig, fra 1. Juli 1875 at regne. Ved at meddele Kirkeinspektionen Underretning herom, bemærkede Konsistorium, at det for Fremtiden vilde være at paalægge disse Drengene under Kantorens Ansvar at opsætte Psalmenumrene i Kirken.

— Ved at tilstille Konsistorium et Andragende fra Organist N. N. om Nedsættelse af Udgifterne ved en Koncert, han agtede at afholde i Frue Kirke til Fordel for Diakonissestiftelsen, udtalte Kirkeinspektionen det Ønske, med Hensyn til fremtidige lignende Andragender at faa fastsat Bestemmelser, saa vel om Til-staaelse af Brug af Kirken, som om Godtgjørelse for de Udgifter, der derved vilde foraarsages Kirkens Kasse. I denne Anledning henlede Konsistorium i først nævnte Henseende Inspektionens Opmærksomhed paa de Bestemmelser, som findes i Lov om Brugen af Kirkerne af 25. Marts 1872 §§ 6 og 12 jfr. § 13 med Hensyn til Bestemmelsernes Anvendelighed paa Kirkerne i Kjøbenhavn, dels angaaende Kirkernes Benyttelse til Koncerter o. desl., dels om Betaling af derved medførte Udgifter, men forelagde i øvrigt ved Skrivelse af 10. Marts 1876 Spørgsmaalet om Bevilgelsen af det paagjældende Andragende for Ministeriet, eftersom det i Virkeligheden her drejede sig om en Gave eller et Tilskud af Kirkens Kasse til et ekstraordinært Øjemed. Konsistorium androg derhos, næst at anbefale Andragendet, paa at erholde en almindelig Afgjørelse af, om overhovedet, under hvilke Betingelser og ved hvem slige Fritagelser for Fremtiden skulde meddeles, idet det til nærmere Oplysning bemærkede, at Udgiften til fuld Belysning og Opvarmning i alt udgjorde 69 Kr. for hver Gang. Konsistorium henstillede end videre, om der, for det Tilfælde, at der ikke maatte findes Grund til ubetinget at nægte slige Fritagelser, mulig kunde være Anledning til, maaske under visse nærmere Betingelser, at overlade Afgjørelsen til Konsistorium som Patronat eller til Kirkeinspektionen. Ved Skrivelse af 20. Marts bevilgede Ministeriet Andragendet, og efter at det om selve det almindelige Spørgsmaal havde brevvexlet med Kjøbenhavns Magistrat som Patronat for fire af de kjøbenhavnske Sognekirker, bifaldt det under 4. Juli, at det overlades til Patronatet, efter Indstilling fra Kirkeinspektionen at meddele Fritagelse for at godtgjøre Kirken Udgifterne ved Kirkens gratis Benyttelse til Koncerter o. desl. i de ganske enkelte Tilfælde, hvor der undtagelsesvis i Betragtning af Øjemedet maatte findes Anledning dertil.

— I Anledning af en til Ministeriet indgivet Klage over visse Foranstaltninger, der fra Frue Kirkegaards Bestyrelses Side vare truffene med Hensyn til et Gravsted paa Frue Sogns Kirkegaard, har Ministeriet under 11. Marts 1876 udtalt, at vedkommende Kirkegaardsbestyrelse maa være berettiget til at paase, at de i privat Eje værende Gravsteder findes i en saadan Stand, at de ikke tjene til Vansir for Kirkegaarden eller til Skade for andre Gravsteder, og i fornødent Fald træffe de nødvendige Skridt til Tilvejebringelsen af den i denne Henseende passende Orden.

— Efter Indstilling fra Kirkeinspektionen har Konsistorium ved Skrivelse af 13. Decbr. 1875 bifaldet, at Pastor Evaldsens Skriftestol i Frue Kirke for Kirkens Regning blev opvarmet hver Mandag og Torsdag Formiddag til Konfirmationsforberedelse, saaledes at Pastor Evaldsen selv betalte Fyrbøderen og Rengjøringskonen.

— Ved Skrivelse af 24. Marts 1876 til Direktionen for Thorvaldsens Museum har Konsistorium meddelt Tilladelse til, at der til Brug for en Arkitekt i Breslau toges en Form over den Model til Thorvaldsens Statue af Johannes Døberen, der er benyttet til Udhugning i Marmor til Frue Kirkes Fronton, dog saaledes, at Modellen efter Benyttelsen atter afleveres i uskadt Stand.

— Tvende nye Legater ere tilkomne:

Afdøde Partikulier L. C. Bolting skjænkede ved Testamente en Sum af 1000 Kr. kontant til Kirken, mod at denne forpligtede sig til at vedligeholde Testators og Hustrus Gravsted paa Frue Sogns Kirkegaard litr. O, venstre Side Nr. 62, indtil Skjødets udløber den 1. Sept. 1969. Konsistorium samtykkede under 17. Sept. 1875 i Modtagelsen af Gaven, dog saaledes, at Vedligeholdelsespligten først tog sin Begyndelse, naar Kapitalen var blevet indbetalt og Renten tilfaldt Kirken.

Ligeledes samtykkede Konsistorium under 23. Sept. 1875 i at modtage en Kirken ved afgangne Frøken C. A. Michelsens Testamente skjænket Sum af 200 Kr. kontant, mod at Kirken overtog Vedligeholdelsen af hendes Gravsted, litr. D Nr. 18, paa Frue Sogns Kirkegaard, i dets nu værende Stand, for det Tidsrum, for hvilket Gravstedet var kjøbt, nemlig for de bagest liggende 2×4 Al. til 1954 og for de forreste 4×4 Al. til 1965.

— Ved Skrivelse til Kirkeinspektionen af 18 Maj 1876 har Konsistorium bevilget, at der af Kirkens Midler maatte anvendes 100 Kr. til en Istandsættelse og Afpuksning af det afgangne Justitsraadinde Udbye tilskjødede Gravsted paa Frue Assistentkirkegaard med tilhørende Monument. Kirken har i 1821 overtaget Vedligeholdelsen af dette Gravsted, men der paahviler den ikke nogen retlig Vedligeholdelsespligt med Hensyn til Monumentet. Af Hensyn til, at den Kirken til Gravstedets Vedligeholdelse skjænkede Kapital er saa stor (2000 Kr.), er der imidlertid i 1846 anvendt 100 Kr. og i 1861 ligeledes 50 Kr. i dette Øjemed.

— Graver ved Assistentkirkegaarden J. H. Streibig afgik den 20. Juni 1876 ved Døden. Under 13. Juli konstituerede Konsistorium Fuldmægtig Hallager til at forestaa den ledige Gravertjeneste, og fraraadede, ved under s. D. at indberette dette til Ministeriet, at Pladsen for Tiden endelig besattes, af Hensyn til den nær forestaaende Omordning af det hele Begravelsesvæsen. Dette bifaldt Ministeriet under 19. Juli s. A.